

Til Det Danske Institut i Athen

Lisbet Torp: Rapport over legatophold i perioden 1.-31. maj 2018

Baggrund for legatopholdet

Lige siden, jeg i 1994 blev ansat på Musikhistorisk Museum og Carl Claudius' Samling (nu Musikmuseet) og følgelig måtte lukke ned for min igangværende musiketnologiske forskning, har jeg vidst, at jeg på et tidspunkt nødvendigvis måtte vende tilbage til udforskningen af græsk storbykultur, nærmere bestemt den genre, som betegnes *rebetika*. Efter at være gået på pension fra Musikmuseet i 2017 åbnede muligheden sig takket været tildelingen af en måneds legatophold på Institutet i Athen.

Mit formål med opholdet i Athen var – med udgangspunkt i DIA – at mødes med græske forskningskolleger, genoptage gamle kontakter i miljøet og undersøge musikscenen i Athen anno 2018 med henblik på at undersøge udviklingen inden for græsk populærmusiks forskellige genrer samt at følge op på såvel bog- som CD-udgivelser inden for området siden 1993.

Kort beskrivelse af de indledende møder

Forud for mit ophold i Athen havde jeg taget kontakt til en række personer og varskoet dem om formålet med mit kommende besøg og udtrykt mit ønske om at mødes med dem tidligt i forløbet, idet jeg var mig bevidst om, at jeg havde brug for en (re)introduktion til den græske musikscene og igangværende forskning efter næsten 3 årtiers fravær fra mit tidligere forskningsområde.

Mit første møde, som fandt sted få dage efter min ankomst, bekræftede med al tydelighed, at jeg havde mistet forbindelsen til den levende musik og de forskellige ”scener” den udfoldede sig på. Mødet med direktøren for Melpon Merlie Music Folklore Archive ved Centre of Asia-Minor Studies, musikforskeren Márkos Dragoúmis, og hans assistent, sangeren Thanássis Moraïtis fik på forskellig vis afgørende indflydelse på mit videre arbejde i Athen.

Dragoúmis, som jeg har kendt siden 1976 – og samarbejdede med i begyndelsen af 1990'erne i forbindelse med registrering af et stort personarkiv i centrets samlinger – lyttede og lagde derefter nøje udvalgte bøger foran mig med besked om, at dem burde jeg læse, heriblandt Eleni Kallimopoulou's *Paradosiaka: Music, Meaning and Identity in Modern Greece* fra 2009.

Moraïtis – ca. 25 år yngre end Dragoúmis – derimod satte spørgsmålstejn ved mit valg af informanter og andre personer, som jeg planlagde at mødes med. “Hvorfor vil du mødes med disse gamle mænd, de ved intet om, hvad der foregår inden for græsk populærmusik i dag”. Han udstyrede mig med navne og kontaktdresser på sangere og musikere “derude” og henviste mig til at studere dem og deres musikalske udfoldelser på Youtube og andre internetsider.

Jeg kunne ikke have ønsket mig en bedre start. Mødet med de to engagerede kolleger gav mig et godt ståsted for mit videre arbejde i Athen.

Det videre forløb

En stor del af opholdet gik med at læse op på ”stoffet”.

To ph.d.-afhandlinger: Dafnis Tragákis *Rebetiko Worlds* (2007) og Eleni Kallimopoúlous *Paradosiaka: Music, Meaning and Identity in Modern Greece* (2009) åbnede for et spændende problemkompleks omkring genrebetegnelser, musikalske cross-overs, amatører versus professionelle musikere, græsk musik versus tyrkisk musik, traditionstro revival versus nye musikalske former og udtryk med udgangspunkt i traditionsstoffet, samt nykomponeret musik og utraditionelle ensemblekombinationer.

Under mit ophold gennemførte jeg desuden tre længere interviews, som jeg ser frem til at transkribere.

Det første interview var med musikolog Kóstas Móshos, direktør for IEMA, Institute for Research on Music and Acoustics – Greek Music Information and Documentation Center. Móshos er UNESCOs sagkyndige i sager vedrørende kulturel mangfoldighed. Vi drøftede bl.a. internettets betydning for udbredelsen af kendskabet til nye grupper og musikernes udnyttelse af mediet til at komme ud på musikmarkedet – fra at musikken for 10-15 år udkom på CD, er der i dag stort set ingen unge musikere inden for populærmusikgenren, som udgiver deres musik på CD, alt lægges på Youtube og andre internetsider. Forespørgsler hos de mest velassorterede musik- og pladeforretninger bekræftede denne udvikling.

Et af de spørgsmål, jeg tog op med mine kolleger og informanter, var betydningen af Rebetika-genrens optagelse på UNESCOs liste for immateriel kulturarv i december 2017. På baggrund af en række interviews (40 i alt), som jeg i 1991 foretog i Athen med det formål at undersøge atheniensernes kendskab og holdning til rebetika (musik, lyrik og dans) – en genre, der i perioder bl.a. har været set ned på som underklassens musik og desuden forbudt under juntaen – havde jeg forventet, at optagelsen af rebetika på UNESCOs liste ville have afstedkommet negative reaktioner i dele af befolkningen. Stik mod min forventning havde udnævnelsen imidlertid ikke gjort det store indtryk og ingen forskel i holdningen til genren – rebetika var allerede fuldt ud anerkendt som en (fælles) græsk musikform, som Márkos Dragoúmis udtrykte det, og den havde i øvrigt været anerkendt i større kredse siden slutningen af 1980’erne.

Efter oprettelsen af kommunale og regionale musikskoler i begyndelsen af 1990’erne var også bouzoukien frem mod årtusindskiftet blevet et respekteret instrument sammen med andre folkelige instrumenter. Et tilbagevendende punkt i mine samtaler med kollegerne var netop musikskolernes betydning for uddannelsen af semiprofessionelle musikere – hvoraf flere siden har fortsat studierne på musikkonservatoriet – og deres betydning for niveauet og mangfoldigheden på musikscenen generelt.

Mit andet større interview var med musiketnolog Lámbros Liávas, professor ved Athens Universitet og tidligere direktør for Museet for Græske Folkemusikinstrumenter i Athen. Også i dette interview fyldte musikuddannelser og det levende musikliv meget. Liávas har siden 1981 produceret en serie radio- og TV-programmer med fokus på græsk musik, hvor ikke mindst hans program ”Livets salt” – *To aláti tis gis* – som vises på nationalt TV, har stor betydning for udbredelsen af kendskabet til lokale og regionale musik- og dansetraditioner og tilhørende musikinstrumenter. Ca. 100 af disse udsendelser ligger tilgængelige på Youtube (maj 2018).

Et andet vigtigt emne var Liávas' rolle i ansøgningen til UNESCO angående rebetikaens optagelse på listen over immateriel kulturarv. Liávas var primus motor og som sådan ansvarlig for det faglige indhold af ansøgningen samt for det tilhørende dokumentationsmateriale.

Musikscenen anno 2018

Mine studier af den levende musik i Athen havde ikke samme systematiske tilgang som mit øvrige arbejde under opholdet, men var af mere tilfældig karakter. På en del taverner, der har tradition for levende musik, er musikken begrænset til vintersæsonen, som med visse variationer går fra september til april/maj. Til gengæld blev jeg gang på gang overrasket over at finde små spisesteder og kaféer med 2-3 amatørmusikere, som spillede rebetikamusik og musik fra 1930'erne med rødder i de lilleasiatiske flygtninges musiktraditioner. Hertil kom, at der var flere dygtige rebetikagademusikanter, end jeg tidligere er stødt på.

På den professionelle scene oplevede jeg en koncert inden for den genre, som på græsk går under betegnelsen "ethnik", og som bedst kan sammenlignes den globale betegnelse "world music". Hovednavnet var oud-spilleren og sangeren Haig Yazdjian født 1959 i Syrien af armensk afstamning. Haig flyttede til Athen i 1980 og er i dag en anerkendt musiker, som indspiller CD'er og omgiver sig med professionelle græske musikere. Det var lørdag i Áliko Bar i Psirri, koncerten var fremragende, og publikum bestod af ca. 95% unge mennesker, som lyttede intenst til musikken, der bestod af et blandet repertoire af græsk, tyrkisk, armensk og mellemøstlig musik. *Men* man skal være græker eller gjort af et særligt stof – eller begge dele *plus* ung – for at holde til koncerter, der først kommer i gang kl. 23:15 og slutter kl. 02:45 med kun to korte pauser.

Takket være instituttets frivillige medarbejder, Gióta Kasími, overværede jeg to koncerter under overskriften "Rebétiko panigíri" på Polytechnío. Det var en fredag eftermiddag, auditoriet var fuldt, og publikum bestod af lige dele unge, midaldrende og ældre (60+) intellektuelle. De to ensembler (LRA og Revetien) bestod af professionelle og semiprofessionelle musikere, og repertoiret var sammensat af rebetika og smirneika sange.

Rebetologer og samlere

Jeg havde på forhånd aftalt at mødes med rebetikaforskeren og -samleren Panagiótis Kounádis, som er kendt for sit mangeårige arbejde med udforskning og dokumentation af rebetikamusikken og den musikalske arv fra Lilleasien. Han er pensioneret ingeniør og har udgivet flere bøger om rebetika. Han står desuden bag en lang række velfunderede cover-tekster til pladeomslag og CD-booklets i forbindelse med genudgivelser af gamle 78-plader. Kounádis er selv en passioneret samler af 78-plader, og hans samling omfatter foruden flere tusinde 78-plader også noder og andet med relation til rebetika. Mit personlige bekendtskab med Kounádis går tilbage til en international konference om "The Contribution of the Asia Minor Hellenism at the Development of the Contemporary Greek Music and Song", Piræus, 1998. Kounádis sad i programkomitéen, og jeg var inviteret til konferencen og bidrog med et indlæg med titlen "With Music as the Only Luggage".

Gióta Kasími, instituttets frivillige medarbejder, havde henledt min opmærksomhed på en særlig side på Youtube, hvor en person ved navn Panagiótis Konstantópoulos løbende lagde tidlige rebetikaindspilninger ledsaget af sangtekster og relevant fotomateriale foruden biografiske oplysninger vedrørende sangere og musikere og suppleret med diskografisk data. Gióta fik arrangeret et møde med Konstantópoulos, som viste sig at være i 40'erne, advokat af profession og samler med stort S. Han pralede af sin samling af 78'ere og bekendtgjorde, at han ikke interesserede

sig for rebetikamusik indspillet efter 2. verdenskrig. Han påstod hårdnakket, at han ikke var en rigtig samler, men vedgik at have skrevet en roman med titlen ”En samlers død” om mordet på en pladesamler. Det faglige udbytte af interviewet, som jeg optog, var begrænset, men samtalen med en passioneret samler var både morsomt og opløftende.

Endelig gav opholdet mig en kærkommen lejlighed til at vedligeholde forbindelsen med efterkommere af violinist, komponist og indspilningschef for HMV og Columbia, Dimítrios Sémsis (ca. 1883-1950), hvis biografi og anoterede diskografi, jeg udgav i 1993.

Afsluttende kommentarer

Mit ophold på DIA havde som udgangspunkt til formål at bane vejen for tilbagevenden til mit tidligere forskningsområde – græsk storbymusik – efter næsten 25 års fravær.

Takket være møder med forskningskolleger, musikere og samlere suppleret med kildestudier, nyere faglitteratur og studier af tilgængeligt materiale på nettet i form af TV-programmer og musikfiler føler jeg mig hermed rustet til at genoptage studiet af græsk storbymusik på et opdateret og langt bredere grundlag end tilfældet var inden mit ophold i Athen.

Jeg er derfor glad for at kunne takke bestyrelsen på det Danske Institut i Athen for tildelingen af en måneds legatophold i de inspirerende omgivelser i Herefondos 12.

Med venlig hilsen,

Lisbet Torp, dr.phil.